

Verjaagde buitenlanders vonden onderdak in tentenkampen aan de rand van de Zuid-Afrikaanse steden. © Belga

Armen verjagen armen

Erik De Smet

De voorbije weken spoelde een golf van vreemdelingenhaat door de Zuid-Afrikaanse volkswijken. Autochtone zwarte Zuid-Afrikanen rekenden af met Afrikaanse inwijkelingen, vaak vluchtelingen uit het noodlijdende buurland Zimbabwe. De uitbarstingen resulteerden in tientallen doden, honderden gewonden en tienduizenden vluchtelingen. Wat is er in 's hemelsnaam aan de hand in het rijkste land van Afrika?

Nieuwe Zuid-Afrika in de ban van vreemdelingenhaat

KOP VAN JUT zijn de tienduizenden Afrikanen die de voorbije vijftien jaar in Zuid-Afrika neerstreken in de hoop er een graantje mee te pikken van de bloeiende economie. Ze stampten er handelszaken uit de grond, schuimen markten af, geven anderszins blijk van ondernemerszin. En dat tot ergernis van vele Zuid-Afrikaanse armen. De nieuwkomers zijn Nigeriaan, Angolees of Mozambikaan. Ze komen ook uit Congo, Rwanda en Burundi. In de townships (zwarte woonwijken) rond Johannesburg is opvallend veel Frans te horen!

Een andere geviseerde groep zijn asielzoekers uit Zimbabwe, het buurland dat ten onder gaat aan politieke chaos en waar president Robert Mugabe verantwoordelijk is voor een moordende hongersnood die nochtans had kunnen vermeden worden. Het aantal

asielzoekers uit Zimbabwe op Zuid-Afrikaanse bodem wordt intussen geschat op twee miljoen!

Het waren en zijn vooral de Kerken die zich het lot van deze mensen aantrekken. Ook tijdens de uitdrijvingen door boze Zuid-Afrikanen was hun engagement opmerkelijk. De Kerken, van oudsher een belangrijke morele stem in de religieuze Zuid-Afrikaanse samenleving, roepen op tot barmhartigheid en vrede. De aartsbisshop van Johannesburg liet zelfs weten dat iedere katholiek die zich schuldig maakt aan plunderingen zichzelf uit de Kerk stoot.

De uitbarsting van geweld tegenover buitenlanders bracht evenwel ook het falen van de regering van president Thabo Mbeki aan het licht. Sommigen waagden zelfs te spreken van een verborgen 'derde macht', die uit was op destabilisering van de regering. Vele geweldenaars bleken echter

ordinaire criminelen, uit op de bezittingen van de buitenlanders.

Opvallend, de Afrikaanstalige media haasten zich te onderstrepen dat het geweld niet lijkt gericht tegen de Europese inwijkelingen die zich in Zuid-Afrika vestigen om er actief te zijn in het toerisme, in zaken of gewoon om onder de Afrikaanse zon te genieten van hun pensioen. Het land herbergt bijvoorbeeld de grootste kolonie Belgen buiten Europa. Het conflict toont dan ook pijnlijk aan dat er in Zuid-Afrika, ook na de apartheid, nog altijd twee gescheiden werelden bestaan: een blanke en een zwarte.

Uit de lucht komt de vreemdelingenhaat niet gevallen. Het broeit al jaren. Na de val van het apartheidsregime en de eerste algemene verkiezingen kwam in 1994 het ANC (African National Congress) aan de macht. Van 1994 tot 1999 leidde de legendarische

Nelson Mandela het land. Hij slaagde er in een burgeroorlog te vermijden en stelde de blanke minderheid gerust. Aldus werd de regenboognatie werkelijkheid, een term bedacht door de anglicaanse bisschop Desmond Tutu.

De Zuid-Afrikaanse samenleving trachtte in de jaren 1990 met de Waarheid- en Verzoeningscommissie in het reine te komen met het verleden van de apartheid en het tientallen jaren aanslepende geweld. Schrandere commentatoren koppelen de actuele gebeurtenissen aan die lange traditie van geweld. Niet voor niets is Zuid-Afrika een van de meest gewelddadige samenlevingen met torenhoge misdaadcijfers.

Sinds 1999 leidt Thabo Mbeki het land. Al voordien had hij, in de schaduw van Mandela, een marktgericht economisch beleid uitgestippeld. Sinds de eerste ver-

kiezingen werd bijzonder veel verwezenlijkt op vlak van huisvesting en scholing. Er ontstond een (kleine) zwarte elite en middenklasse, maar het pijnpunt blijft onveranderd de grote werkloze (zwarte) volksmassa in de townships rond de grote steden.

Tegelijk verwezenlijkte Zuid-Afrika jaar na jaar een economische groei van haast vier procent. Louter getalsmatig behoort 's lands economie tot de twintig sterkste van de wereld, mede dankzij de bodemrijkdom. Toch is er schrijnende armoede, overigens zelden zichtbaar voor de vele Europese toeristen die de regenboognatie jaarlijks bezoeken. Zowat veertig procent van alle Zuid-Afrikanen is werkloos. Vele gezinnen overleven zonder kostwinner. Met recht en rede wordt gezegd dat het land twee economieën heeft, een ontwikkelde en een onderontwikkelde.

Golfplaten

Neem nu het wondermooie Kaapstad. Ten noorden van de luchthaven vind je stemmige wijken met villa's en zwembaden, ten zuiden uitgestrekte townships, met eerst tweekamerwoningen, en verderop duizenden golfplaten hutten.

Een van de oorzaken van de stedelijke armoede is de onderontwikkeling van de rurale streken. De ANC-regering verwaarloosde deze gebieden, vaak gelegen in de voormalige (onderontwikkelde) thuislanden van het apartheidsregime. Gevolg was dat de voorbije jaren honderdduizenden verpauperden uit deze streken zich kwamen vestigen in de townships rond de steden.

Ook politiek broeit er wat. De ambtstermijn van Mbeki eindigt in 2009 en binnen het ANC, de gewezen weerstandsbeweging tegen apartheid, bestrijden fracties elkaar. Het ene na het andere corruptieschandaal komt aan het licht. Mbeki staat onder vuur voor alle flaters die hij beging. Een half jaar geleden veroverde voormalig vice-president Jacob Zuma, eerder beschuldigd van corruptie en verkrachting, het voorzitterschap van het ANC.

Na de rellen gaf Mbeki wel een televisietoespraak, maar weigerde de townships te bezoeken. Volgt ANC-voorzitter Zuma (snel) Mbeki op als staatshoofd? Zuma's lijflied, *uMschini Wam?* (Waar is mijn machinegeweer gebleven?), jaagt de blanke bevolking de stuipen op het lijf. Opmerkelijk is dat hetzelfde lied in de townships weerklonk tijdens de recente plunderingen en uitdrijvingen.

Ligt de droom van de regenboognatie in scherven? Alleszins is het duidelijk dat goede krachten het land zullen verlaten, niet enkel een deel van de blanke bevolking, maar ook vele Afrikanen die het in Zuid-Afrika voor gezien houden. „Wij, Afrikanen, zijn gegijzeld door ons slechte zelf, en dat maakt het ons onmogelijk onze beste krachten in te zetten voor de opbouw van onze landen”, schreef columnist Binyavanga Wainaina mistroostig in Zuid-Afrika's belangrijkste Engelstalige krant.